

(A.Kontor ja T.Kivirand järgi)

Hinnetel ja hinnangutel on õpilaste elus oluline tähtsus:

- Üldjuhul on õpilaste hindamise kord reguleeritud põhikooli ja gümnaasiumiseadusega ning haridus- ja teadusministri vastava määrusega. Õpilased on oma psüühikalt ja vaimsetelt võimetelt erinevad. Ühe osa õpilastest moodustavad hariduslike erivajadustega õpilased – need, kelle eriline andekus, õpi- või käitumiskäitumised, tervisehäired, puuded või pikemat aega õpikeskkonnast eemal viibimine põhjustab erilisi raskusi töötada koos klassikaaslastega vastavale klassile koostatud õpetaja tööplaanil.

Eelnimetatud õpilastele on otstarbekas koostada individuaalne õppekava. Selle koostamine on reguleeritud haridus- ja teadusministri 8. detsembri 2004. a. määrusega nr. 61. Nimetatud määrus sätestab, et individuaalse õppekava alusel õppiva lapse tulemuste hindamise kord peab saama fikseeritud individuaalse õppekava rakendamise otsuses, st kas õpilast hinnatakse klassikaaslastega samadel alustel või rakendatakse teatavaid erisusi. Samas märgib haridus- ja teadusministri 10. augusti 2005.a. määrus nr. 24 Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord, et kui õpilasele on koostatud individuaalne õppekava, arvestatakse hindamisel individuaalses õppekavas sätestatud erisusi. See on ka praktiliselt kogu juhis õpetajale, kuidas hinnata individuaalse õppekava alusel õppivaid õpilasi.

Erisusi pole selles määruuses nimetatud, küll võib nendeks lugeda **tekstide ja töökorralduste jõukohastamist, õppematerjali omandamiseks ja iseseisvaks tööks vajalike toetavate näitlike vahendite valikut, pedagoogi juhendava rolli osatähtsust.**

Mõned võimalused individuaalse õppekava alusel töötavate õpilaste hindamiseks:

1. IÕK erinevad rakendused. Oluline on laps (andekas, õpi- ja/või käitumisprobleemidega, koolikohustust mittetäitev õpilane jne), kes vajab võimetekohast õpetamist.
2. IÕK koostamise õppekavast tulenevad erinevad hindamise alused:
 - lihtsustatud või toimetulekukooli riiklik õppekava: Tuleb teada õpilase puudest tingitud vaimset potentsiaali ning sellega seonduvalt õppekavas sätestatud materjali mahtu ja eeldatavaid õpitulemusi. Õpilaste hindamise või hinnangute andmise põhimõtted on fikseeritud vastavates õppekavades
 - põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekavast lähtumise juhud: nõustamiskomisjon on õpilasele soovitanud õppimist tasandusklassi tingimustes, koolis aga ei ole tasandusklassi, õpilane õpib tavaklassis; • põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava; õpilasele on pikema aja jooksul rakendatud kooli tugisüsteemi võimalusi (parandusõpet või logopeedilist abi), kuid õpitulemused ei vasta klassi õppekavas fikseeritule; õpilasel on käitumishälbed, õpilasel esinevad psüühikahälbed jne

Individuaalse õppekava alusel hindamine peaks lähtuma põhimõttest, et **motiveeritud ja sihikindla õppimise tulemusel on õpilasel võimalik saada hindeid „rahuldavast” „väga heani”**, ainult sel viisil saab individuaalse õppekava alusel õppimine/õpetamine motiveerida last ning suunata tema arengut.

Lühiajalisi (nt üheks õppeveerandiks) individuaalseid õppekavu on vajalik koostada ka õpilastele, kes on õppetööst mingitel põhjustel pikemat aega eemal viibinud. Sellisel puhul on tegemist pigem õppe diferentseerimisega ja planeeritud ning suunatud järeleaitamisega, hindamises mingeid olulisi erisusi ei tohiks olla.

Käitumisraskuste või psüühikahälvetega õpilaste puhul võib osutuda vajalikuks vaid hoolikalt läbi mõelda, õpilasega ning lapsevanemaga kooskõlastada ning samas ka fikseerida hinnangute andmise süsteem õpilase käitumisele. Õpilane ise peab olema teadlik mida, st milliseid oskusi talt oodatakse, ja kuidas hinnatakse.

Püsivate õpiraskuste puhul on raske eraldi käsitleda õpilasele rakendatud erisusi õppekorralduses ja hindamist. Kindlasti on vajalik õppematerjali jõukohastamine õppekavas lubatud miinimumi piires ning sobivate õpetamismeetodite ja abistavate võtete kasutamine õppeülesannete täitmisel. Kui arst ja/või nõustamiskomisjon on konstateerinud hariduslikku erivajadust, on kool kohustatud koheselt rakendama õpilasele vajalikke tugisüsteeme. Juhul, kui rakendatud tugisüsteemide toel ei suuda laps saavutada õppekava miinimumtasest ning eeldatavalt ei ole võimeline sooritama lõpueksamitöid hindele „3” alates 45% punktide arvust, tuleb koostada individuaalne õppekava. Individuaalses õppekavas peaksid olema kirjeldatud õpilase eeloscused, arendatavad oskused, õpitulemused, milleni tahetakse jõuda ning välja toodud ka meetodid ja võtted, mille abil need saavutatakse ja kindlasti ka see, kuidas saavutusi hinnatakse. Individuaalse õppekava põhine hindamine peaks võimaldama hinnata õpilast kõikide tööde puhul miinimumtaseme alandamisega 35%le. Kui õpilane vastava tasemeni individuaalse õppekava alusel ei jõua, on vajalik õpilase võimekuse täiendav uuring ning võimalik, et õpilasele rakendatakse selles õppeaines hoopis lihtsustatud õppekava alusel koostatud individuaalset õppekava. Antud juhul sooritab õpilane põhikooli lõpetamisel selles aines ühtlustatud lõpueksamite asemel koolieksami.

Individuaalse õppekava järgi õppivale õpilasele võib teadmiste kontrollimisel soovitavalt teha järgmisi mõõndusi:

- antakse rohkem aega ja kindlustatakse sobiv, rahulik keskkond vastamiseks, vajadusel individuaalne vastamine õpetaja juhendamisel,
- lubatakse õpilasel täita ülesandeid alternatiivsel viisil (nt testid valikvastustega),
- lubatakse kasutada abimaterjale (skeemid, algoritmid, reeglite või näidiste kogumikud, teatmikud jmt),
- lihtsustatakse ülesannete juhiseid või küsimusi, jõukohastatakse õppetekste,
- kasutatakse nt spetsiaalseid arvutiprogramme kirjutamiskustega õpilaste puhul või lubatakse kasutada arvuteid matemaatikaülesannete lahendamisel jpm.

Individuaalse õppekava koostamise otsus kohustab ka vastavate hindamiskriteeriumite väljatöötamist ja rakendamist. Lähtuma peaksid õpetajad kolmest põhimõttest: õppevara ja töökorralduste jõukohastamine, abistavate vahendite ja materjalide kasutamine, õpetaja vahetu juhendamise osakaal.

Näiteks:

Hinne „5” – õpilasel on kasutada struktureeritud õppetekst ja jõukohastatud töökorraldused, õpilane valib iseseisvalt kasutamiseks vajalikke abistavaid vahendeid, suudab planeerida oma tegevust, ei vaja pidevat õpetaja juhendamist ning suudab õppeülesande praktiliselt vigadeta täita.

Hinne „4” – õpilasel on kasutada jõukohastatud õppetekst ja töökorraldused, valib vajaliku(d) abistava(d) vahendi(d) valikuks antud näitlike vahendite hulgast, vajab pedagoogi osalust oma õppetöö planeerimisel ning suudab õppeülesande täita väiksemate eksimustega.

Hinne „3” – õpilasel on kasutada jõukohastatud õppetekst ja töökorraldused, vajab pidevat õpetaja juhendamist näitlike vahendite või materjalide valikuks ja lisaselgitusi oma õppetöö (sh kontrolltöö) korraldamiseks, suudab seejuures õppeülesande täita rahuldaval tasemel.

Kui nimetatud kriteeriumite täitmine ei anna soovitud tulemusi, siis pole järelikult õpilasele õppekava jõukohane ja sobiv.

Mitmeid kordi on arutlusel olnud, et ka põhikooli tasemetööde ja ühtlustatud lõpueksamite puhul võiksid individuaalse õppekava alusel õppivad õpilased lisaks sellele, et neile rakendatakse 35% hindamise määra, kasutada ka kindlaks määratud abivahendeid ja -materjale, aga millegipärast ei ole see seni veel heakskiitu leidnud.

Rõhutamist vajab veelkord põhimõte, et motiveeritud ja sihikindla õppimise tulemusel peab ka individuaalse õppekava alusel õppival lapsel olema võimalus saada positiivseid õpitulemusi ja hindeid (mitte ainult hinnet „rahuldav”)